

LA TREVA (LA TREGUA)

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI

La pel·lícula es basa en el llibre de memòries de l'escriptor torinès Primo Levi, partisà antifeixista i supervivent d'Auschwitz. El relat ens explica el viatge de retorn i les vicissituds d'un grup d'expresoners italians després de la seva terrible experiència al camp d'extermini. Un viatge absurd i tortuós a través de mitja Europa, amb moments ironia, de picaresca, però també d'angoixa.

El cert és que per motius que mai es van aclarir, la repatriació d'un grup d'italians que havien sobreviscut a Auschwitz fou extraordinàriament llarga, i es va convertir en un absurd viatge a través de Polònia, Rússia, Ucraïna, Romania i Hongria. Un escenari particular ple de situacions dramàtiques i còmiques, que constitueix un marc per a la reflexió sobre els límits de la condició humana i la llibertat. En contrast amb els patiments que formen part dels relats dels supervivents de l'Holocaust, Primo Levi ens presenta els seus records del viatge de tornada a través dels mercats clandestins de Cracòvia, la seva estada a les casernes de l'Exèrcit Roig, el descobriment de la immensitat de les terres russes, la glòria i les misèries soviètiques i la nostàlgia dels italians en el llarg camí de tornada a casa.

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol: *La tregua (La treva)*

Director: Francesco Rosi

Guió: Francesco Rosi, Sandro Petraglia i Stefano Rulli.

Fotografia: Pasqualino De Santis; Marco Pontecorvo.

Productors: Véra Belmont i Leo Pescarolo

Muntatge: Ruggero Mastroianni; Bruno Sarandrea.

Música: Luis Bacalov

País: Itàlia

Any: 1997

Durada: 125 minuts

Intèrprets: John Turturro (Primo Levi); Rade Serbedzija (El grec); Massimo Ghini (Cesare); Stefano Dionisi (Daniele); Teco Celio (Coronel Rovi); Claudio Bisio (Ferrari); Agnieszka Wagner (Galina); Lorenza Indovina (Flora).

PANTALLA D'ACTIVITATS

1. Amb l'alliberament dels camps de la mort, el narrador ens diu que els nazis després de llevar la vida a milions de persones ara intentaven eliminar-ne els noms. Creieu que ho van aconseguir?
2. Què deu voler dir en Primo Levi quan, un cop obertes les portes d'Auschwitz diu que "cara a cara amb la llibertat, ens sentíem buits, incapacitats..."
3. Dos dels homes supervivents, en Daniele i en Primo, el primer cremar l'uniforme de ratlles, però en Primo, no. Quines interpreteu que en són les causes en un cas i en l'altre?
4. En l'escena en un mercat improvisat de Cracòvia, en Primo Levi pretén vendre una camisa i li demana a un polonès que li tradueixi a la gent que l'envolta que ell és un jueu supervivent d'Auschwitz, però l'home tradueix el que vol i ve a dir que en Primo havia estat un pres polític. Per què amaga als possibles compradors de la camisa que en Primo és jueu?
5. Expliqueu l'enamorament de Primo per la Galina i el comportament d'aquesta.
6. En el minut 59, una botiguera els diu a Primo i al seu company que malgrat el que diguin no semblen pas italians. En Primo li explica que són supervivents d'Auschwitz i la senyora a més

- d'oferir-los menjar i beure els explica una història. Quina és? És versemblant?
7. De quina part d'Itàlia és en Daniele? Què explica de la seva família? En Daniele es pregunta per què de tota la seva família només queda ell? Creieu que era una pregunta que es feien els supervivents?
 8. Primo, parlant justament amb en Daniele, li diu que "Déu no pot existir si ha existit Auschwitz" Què significa aquesta reflexió?
 9. A la segona part del film, en Primo Levi explica que fou detingut per fer de partisà a Itàlia? Què eren els partisans italians? Com i contra qui lluitaven?
 10. Flora és una supervivent que, segons veiem en un *flash-back*, fou explotada sexualment pels nazis i després repudiada. En l'escena on els presos italians maten un vedell i se'l cruspeixen, en Daniele, fora de si, diu que no li donin res a la noia, perquè havia compartit el pa amb els SS a Auschwitz. Primo replica que el pitjor que va passar als camps no fou la mort ni la tortura, sinó que els vans destruir l'ànima, la capacitat de sentir compassió i van omplir el buit amb odi. Valoreu aquesta part del relat.
 11. Ja en el tram final de la pel·lícula, l'amic d'en Primo, Daniele, li diu: "T'has salvat perquè déu vol que escriguis tot això". Creieu que tots els supervivents dels camps nazis van voler explicar el que havien passat? Feu-ne una recerca.
 12. Quan el tren dels exdeportats italians arriba a la ciutat alemanya de Munic. Uns soldats alemanys estan fent feina a les vies. Primo els ensenya el seu uniforme. Quina és la reacció de l'oficial alemany? Creieu que l'actitud de l'oficial fou majoritària a l'Alemanya de la postguerra?

LLENGUATGE I TÈCNiques AUDIOVISUALS

1. El film acaba amb el personatge de Primo Levi mirant a la càmera i preguntant-se si cada deportat d'Auschwitz era o no un home. En canvi, comença amb una veu en off. De qui és la veu en off que va intervenint en diferents moments del film? Quina funció fa aquest recurs?
2. En el minut 5 la càmera adopta una determinada angulació. Quin nom rep? Què es pretenia amb aquesta angulació?
3. En el minut 12 observem un pla de detall de les sabates d'en Primo Levi. Què es vol aconseguir amb els plans de detall?
4. L'escena del mercat de Cracòvia en què el protagonista vol vendre una camisa, finalitza amb un pla zenital. Què és un pla zenital?

5. El cinema nord-americà va introduir el terme road movie. Investigueu sobre què és una *road movie* i decidiu si *La treva* es pot considerar una *road movie*.
6. Al llarg de *La treva* observem alguns *flash-backs*. Què són els *flash-backs*? Com estan resoltos tècnicament els *flash-backs* de *La treva*?

Consulteu aquest blog si teniu algun dubte:

<http://lenguatgecinematografic.wordpress.com/>

TRÀVELING DE LECTURES

EL HORROR SIN ADJETIVOS

Como ocurre con otros grandes escritores que relatan su experiencia como supervivientes del Holocausto, como Elie Wiesel o Imre Kertész, el valor de la obra del italiano Primo Levi va mucho más allá de lo literario (aunque en este terreno sea inmenso). La era de los testigos de la Shoah está a punto de acabar, los últimos supervivientes, y también los últimos verdugos, se van apagando poco a poco y la memoria desaparece con ellos. Por eso obras como la Trilogía de Auschwitz, que acaba de reeditar Península en un solo volumen traducido por Pilar Gómez Bedate, son más importantes que nunca: sólo a través de la lectura de los relatos de los que estuvieron allí se puede tratar de entender, aunque sea remotamente, el horror incomprensible del nazismo y del Holocausto, cuyo día internacional se conmemora hoy miércoles.

Primo Levi (1919-1987) escribió también una serie de informes para diferentes instituciones o para prestar testimonio en procesos penales contra criminales de guerra, en los que describe su paso por los campos de la muerte, que acaban de ser rescatados en un volumen, *Así fue Auschwitz* (Península, en traducción de Carlos Gumpert). Secos, apenas sin adjetivos, cargados de horror, son una lectura que resulta difícil de olvidar.

Químico de formación, el escritor turinés fue miembro de la resistencia italiana. En un oscuro episodio rescatado recientemente por Sergio Luzzato en su libro *Partisanos* (Debate), su brigada ejecutó a dos hombres por saqueadores, aunque todo indica que Levi no participó directamente. En septiembre de 1943 fue detenido por la policía fascista y, al declararse judío, en vez de ser ejecutado inmediatamente por partisano, fue deportado a Auschwitz. Sobrevivió gracias a su oficio de químico y a grandes dosis de fuerza y suerte en el campo satélite de Monowitz (Auschwitz III). Allí eran destinados aquellos que, como relata el propio Levi, estaban condenados a ser exterminados a lo largo de varios meses con el trabajo esclavo, no inmediatamente en las cámaras de gas.

A su vuelta de los campos escribió *Si esto es un hombre*, uno de los libros más importantes del siglo XX que, sin embargo, tardó bastante tiempo en encontrar editor quizás porque era demasiado pronto para que la sociedad quisiese enfrentarse a la magnitud de lo ocurrido durante la noche y niebla del terror

nazi. *La Trilogía de Auschwitz* se completa con *La tregua* y *Los hundidos y los salvados*, aunque Levi también escribió libros muy diferentes como *El sistema periódico* o *Si ahora no ¿cuándo?*, sobre un grupo de partisanos. El 11 de abril de 1987 se suicidó tirándose por la escalera de su casa de Turín.

La obra de Levi logró un gigantesco impacto y se puede decir que ha entrado a formar parte de la memoria negra de la humanidad. Nunca ha dejado de ser traducido, reeditado y, sobre todo, leído. Sus obras completas acaban de ser publicadas en inglés, con un prólogo de la premio Nobel Toni Morrison. En una de las reseñas, publicada en *The New York Review of Books*, el traductor, novelista y experto literatura italiana Tim Parks escribe que "Levi siempre quiso enfrentar al lector al Holocausto con toda crudeza, sin proporcionarle nunca un refugio en una zona de confort". Este principio se aplica especialmente a los documentos que contiene *Así fue Auschwitz*, varios de ellos escritos a medias con su amigo, el médico Leonardo De Benedetti, con el que compartió cautiverio.

"Informe sobre la organización higiénico-sanitaria del campo de concentración para judíos de Monowitz", el texto central del volumen, escrito a petición del Ejército soviético, es uno de los primeros relatos que describen el sistema de funcionamiento de Auschwitz, desde los Sonderkommando, los internos obligados a ocuparse de las cámaras de gas y los crematorios que centran la impactante película *El hijo de Saúl*, hasta la anulación de la voluntad de los deportados, que se convertían en zombis que sólo podían esperar la muerte, el hambre o el castigo. También es espeluznante cuando describe la procedencia de los presos con los que compartió aquel campo satélite de Auschwitz: judíos de toda Europa, de todos los oficios y clases sociales, arrastrados por los nazis hasta los confines de Polonia para su asesinato.

Son también muy interesantes sus testimonios para diferentes procesos, entre ellos el de Adolf Eichmann, sobre el que Hannah Arendt escribió su famosa teoría de la banalidad del mal. En aquellos textos, algunos muy tempranos, tanto De Benedetti como Levi ya consideraban que la responsabilidad del horror "incumbe en forma colectiva a todos los soldados, suboficiales y oficiales de las SS destinados allí". En los últimos dos años han sido procesados en Alemania varios guardias de Auschwitz basándose en ese mismo principio: el hecho de haber trabajado en el campo de exterminio, no importa el rango ni la misión, es ya un crimen en sí. Levi también denuncia un asunto crucial: el papel de la industria alemana en el trabajo esclavo. "Los campos no eran un fenómeno marginal: la industria alemana se basaba en ellos; eran una institución fundamental de la Europa teñida de fascismo y por parte de los nazis no se ocultaba que el sistema se mantendría, mejor dicho, se extendería y se perfeccionaría". Son textos que carecen de la intensidad literaria de *Si esto es un hombre*, pero que colocan al lector ante el horror, sin concesiones ni filtros, sólo con la memoria de un testigo.

Guillermo Altares "El horror sin adjetivos de un testimonio inédito de Primo Levi" *El País*. 27-1-2016.

Activitats

1. Creieu que el suïcidi de Primo Levi estava relacionat amb el seu pas per Auschwitz?
2. Busqueu el significat de l'expressió *banalitat del mal*.
3. Esteu d'acord en que els soldats, suboficial i oficials destinats a Auschwitz eren responsables del què es feia?
4. Quina és la responsabilitat de la indústria alemanya en els camps de concentració nazis?

EL RETORN A CASA

Vaig arribar a Torí el 19 d'octubre, després de trenta-cinc dies de viatge: la casa era dempeus, tota la meva família viva, ningú no m'esperava. Estava inflat, barbut i lacerat, i em vaig tenir feina perquè em reconeguessin. Vaig trobar als meus amics plens de vida, la calor del menjar segur, el concret treball quotidià, l'alegria alliberadora de poder explicar-ho. Vaig trobar un llit ample i net, que a les nits (instants de terror) cedia suament al meu pes. Però només després de molts mesos va anar desapareixent el costum de caminar amb la mirada fixa a terra, com buscant alguna cosa per menjar o per ficar-me a la butxaca precipitadament per canviar-ho per pa; i no ha deixat de visitar-me, a intervals unes vegades espaiats i altres continus, un somni ple d'espant.

És un somni que és dins d'un altre somni, diferent en els detalls, idèntic en la substància. Sóc a taula amb la meva família, o amb els amics, o treballant, o enmig d'un paisatge verd: en un ambient plàcid i distès, aparentment lluny de tota tensió i tot dolor; i no obstant això experimento una angoixa subtil i profunda, la sensació definida d'una amenaça que s'aproxima.

I, efectivament, quan va avançant el somni, a poc a poc o brutalment, cada vegada de manera diferent, tot cau i es desfà al meu voltant, el decorat, les parets, la gent; i l'angoixa que es fa més intensa i més precisa. Tot s'ha tornat un caos: estic sol al centre d'un no-res gris i tèrbol, i precisament sé el que això vol dir, i també sé el que he sabut sempre: sóc una altra vegada al Lager, i res del que hi havia fora del Lager era veritat. La resta era un període de vacances breu, un engany dels sentits, un somni: la família, la natura, les flors, la casa. Ara aquest somni interior a l'altre, el somni de pau, s'ha acabat, i en el somni exterior, que prossegueix gèlid, sento sonar una veu, molt coneguda; una sola paraula, que no és imperiosa sinó breu i en veu baixa. És l'ordre de l'alba a Auschwitz, una paraula estrangera. Temuda i esperada: *A aixecar-se, Wstawac*.

Levi, P. (2004) *La tregua*. Barcelona. Círculo de Lectores. Pàg. 386. Traducció de l'autor.

Activitats

1. Aquestes són les paraules finals de l'obra de Primo Levi, *La treva*. I trobeu alguna diferència amb l'escena final de la pel·lícula?
2. Què significa Lager?
3. Creieu que aquest somni va acompanyar tota la vida a en Primo Levi? I a d'altres supervivents? Quines conseqüències psicològiques de per vida penseu que va tenir per als supervivents de l'Holocaust el seu pas pels camps de concentració?

CONTRACAMP: ASPECTES DIDÀCTICS PER AL PROFESSORAT

Elements de debat i relacions que es poden establir

- L'Holocaust nazi.
- Auschwitz i els camps d'extermini.
- El col·laboracionisme en els països ocupats.
- L'antisemitisme a Europa.
- El feixisme: origen i conseqüències.
- Primo Levi i els supervivents de l'Holocaust.
- La memòria històrica: Fer present el passat.
- El cinema com a element de sensibilització educativa i social.
- La contribució de l'obra literària de Primo Levi en el coneixement de l'Holocaust.

Objectius formatius

- Conèixer l'extermini del poble jueu durant els anys de la Segona Guerra Mundial.
- Aproximar-nos al coneixement dels camps d'extermini.
- Reflexionar sobre els feixismes i les seves conseqüències.
- Conèixer la situació d'Europa al final de la Segona Guerra Mundial.
- Aproximar-nos a l'obra d'un supervivent de l'Holocaust.
- Analitzar les característiques cinematogràfiques de *La treva*.
- Aproximar-se a l'estudi, a la crítica i l'anàlisi d'obres cinematogràfiques.

Criteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre adequadament a les qüestions de comprensió i de llenguatge i tècniques audiovisuals de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents temàtiques plantejades en el film.
- Identificar els temes i subtemes del film.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les activitats proposades.